

Hjir yn Fryslân, D66

Verkiezingsprogramma Provinciale
Staten 2015-2019

Inleiding

De samenleving verandert in rap tempo. Zekerheden als een vaste baan en een eigen huis zijn niet meer vanzelfsprekend. Internet is onmisbaar, de overheid treedt terug en we moeten ons vaker zelf redden. Het antwoord van D66 daarop is inspelen op verandering. Uitgaan van je eigen kracht. En die versterken. Die gedachten liggen ten grondslag aan het verkiezingsprogramma van D66 Fryslân voor de komende vier jaar.

De kracht van Fryslân ligt in het afwisselende landschap. In ruimte, water, groen en rust. Fryslân heeft alles wat de Randstad niet heeft. Weinig files en betaalbare woningen. Een wijd verbreid midden- en kleinbedrijfsector. Een gedegen maakindustrie en hoogwaardige kennis van water en agrarische voedingsproducten. De kracht van Fryslân ligt in saamhorigheid, organisatietalent, een rijk verenigingsleven en een eigen, unieke taal en cultuur. En dit gaan we verder versterken met de aantrekkingskracht van Leeuwarden, als Kulturele Haadstêd van Europa, in 2018.

Maar er is ook reden tot zorg.

Over te weinig innovatie in het MKB. Over achterblijvende werkgelegenheid. Over vertrekkende jongeren, leegloop van het platteland, vergrijzing en teruglopende zorg. Over behoud van de natuur, schone lucht, het niveau en de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. En over krachtdadig bestuur.

Dat vraagt om maatregelen !

D66 legt het accent daarbij op innovatie. Zodat ondernemers MKB breed in staat zijn te investeren in vernieuwing. Zoals in schone energie, nieuwe vormen van zorg, of vakmanschap. En, D66 legt het accent op schone energie. Met een samenhangend plan voor alle mogelijke vormen. Met duidelijke doelen, voor opwekking en besparing. Met de Afsluitdijk als ‘Energiedijk’ waar energie ontwikkeld, onderzocht en onderwezen wordt.

D66 legt het accent ook op natuurbehoud en op de kwaliteit van de ruimte. Door gebieden te verbinden. Via samenwerking, tussen boeren- en natuurorganisaties. Met kerngebieden voor natuur, èn voor landbouw.

En we leggen het accent op onderwijs. Op meertalig onderwijs. Op het verbinden van onderwijs en arbeidsmarkt. Op een aanpak voor laaggeletterdheid, en op cultuureducatie ofwel meer cultuur in het onderwijs.

En we willen dat de nominatie als Culturele Hoofdstad ook na 2018 een gunstig effect heeft op economie en cultuur. ‘

Deze en andere plannen zijn in ons verkiezingsprogramma te vinden.

Willen die slagen, dan vraagt dat een andere opstelling van het provinciaal bestuur.

Het vraagt de kracht, om los te laten. Door inwoners en betrokkenen op voorhand hun mening te vragen over onderwerpen die hen betreffen. Door inspraak vóóraf dus, in plaats van achteraf. Een duurzame en harmonieuze samenleving.

Waarin kracht uitgangspunt is en versterken het doel.

Zo wil D66 hier in Fryslân vooruit!

Margreet Mulder, lijsttrekker D66 Fryslân

Inhoud

- 1. Regionale economie & innovatie** **6.**
  - 1.1. Vestigingsklimaat: Fryslân heeft alles wat de Randstad niet heeft.
  - 1.2. Toerisme: promotie van de diversiteit van Fryslân.
  - 1.3. De Friese topsectoren van de toekomst.
  - 1.4. Een innovatie-impuls.
  - 1.5. Onderwijs en arbeidsmarkt samenbrengen.
  - 1.6. Fryslân als provincie waar vakmanschap gewaardeerd wordt.
  - 1.7. We kijken over grenzen heen.
  - 1.8. Transitie van een lineaire naar een circulaire economie.

- 2. Natuur & landbouw** **9.**
  - 2.1. Landbouw en natuur die elkaar versterken.
  - 2.2. Het stimuleren van samenwerking tussen boeren en natuurorganisaties.
  - 2.3. Participatie van bewoners in de natuur.
  - 2.4. Van tuinieren naar echte natuur en biodiversiteit.
  - 2.5. Sterke, robuuste natuurnetwerken.
  - 2.6. Onderhoud doen we goedkoop door te denken in mogelijkheden.
  - 2.7. Ganzen: de populatie bestrijden door structurele oplossingen.
  - 2.8. Met oppervlaktewater veel functies bedienen.

- 3. Mobiliteit & Bereikbaarheid** **12.**
  - 3.1. De fiets onderdeel maken van mobiliteitsbeleid.
  - 3.2. Uitstekend openbaar vervoer op het platteland.
  - 3.3. Optimale treinverbinding met de Randstad en Groningen.
  - 3.4. Het invoeren van adaptief wegbeheer.
  - 3.5. Voorlopig geen nieuwe wegen en einde aan stijgende opcenten.
  - 3.6. Aanpak van gevaarlijke wegen.
  - 3.7. Inspraak van de bevolking in infrastructuurplannen.

- 4. Ruimte** **15.**
  - 4.1. Een vraaggerichte provincie.
  - 4.2. Afstemmen over de provinciegrenzen heen.
  - 4.3. Bouwen afstemmen op de regionale vraag.
  - 4.4. Omgaan met krimp: focus op kwaliteit in plaats van kwantiteit.
  - 4.5. Omgaan met krimp: de cottage industrie faciliteren.
  - 4.6. Omgaan met krimp: herbestemming en aanpak leegstand
  - 4.7. Agrarische activiteiten daar waar ze passen in het landschap.
  - 4.8. Natuurgebieden versterken en verbinden.
  - 4.9. Continuering van Nije Pleats.
  - 4.10. Opschaling veehouderij koppelen aan gezondheid van mens en dier.
  - 4.11. Uitbreiding bedrijf mogelijk door inspanning voor duurzaamheid.
  - 4.12. Een visie op de ondergrond.

5. Duurzame schone energie. **19.**

- 5.1. Een integraal energieplan voor Fryslân.
- 5.2. De bevolking bepaalt de inhoud van het integrale energieplan.
- 5.3. Samen de schouders onder duurzame energie.
- 5.4. De Afsluitdijk wordt de energiedijk van Nederland.
- 5.5. Windenergie samen met de bevolking.
- 5.6. Ruimte voor zonne-energie.
- 5.7. D66 geeft prioriteit aan het verminderen van energieverbruik.

6. Bestuur **21.**

- 6.1. Fryslân: een provincie met bestuurskracht.
- 6.2. Vaart achter gemeentelijke herindeling.
- 6.3. Geen ondoorzichtige gemeenschappelijke regelingen meer.
- 6.4. Geen geborgde zetels meer in het Wetterskip.
- 6.5. Het Wetterskip en de provincie worden één.
- 6.6. Beperkte rol voor de Commissaris van de Koning.
- 6.7. Een streep door achterkamertjespolitiek.
- 6.8. Inspraak voor inwoners vooraf i.p.v. achteraf.
- 6.9. Toegankelijke en open data.

7. Cultuur, Taal en Onderwijs **24.**

- 7.1. Laaggeletterdheid aanpakken.
- 7.2. Het stimuleren van meertaligheid.
- 7.3. Permanente economische en culturele effecten van Culturele Hoofdstad 2018.
- 7.4. Cultuureducatie in het onderwijs.
- 7.5. Restauratie en herbestemming van ons erfgoed.
- 7.6. Digitaal toegankelijke bibliotheken.

8. Financiën **26.**

- 8.1. Focus op kerntaken.
- 8.2. Duurzame besteding NUON reserve.
- 8.3. Een sluitende begroting.
- 8.4. Een verlaging van de opcenten.
- 8.5. Minder ambtenaren en een compacte organisatie.

1. Regionale economie & innovatie.

D66 ziet kansen voor de Friese economie want Fryslân heeft alles wat de Randstad niet heeft en dat is een ijzersterk handelsmerk. Daarnaast wil D66 onderwijs en arbeidsmarkt bij elkaar brengen en vakmanschap weer op de kaart zetten. Een sterke focus op het Waddengebied en de Friese Meren heeft de afgelopen jaren andere aantrekkelijke gebieden als Noordoost en Zuidoost Fryslân ondergesneeuwd. D66 wil ook deze gebieden op de kaart zetten.

Met D66 kiest u voor:

- 1.1. Vestigingsklimaat: Fryslân heeft alles wat de Randstad niet heeft.
- 1.2. Toerisme: promotie van de diversiteit van Fryslân.
- 1.3. De Friese topsectoren van de toekomst.
- 1.4. Een innovatie-impuls.
- 1.5. Onderwijs en arbeidsmarkt samenbrengen.
- 1.6. Fryslân als provincie waar vakmanschap wel gewaardeerd wordt.
- 1.7. We kijken over grenzen heen .
- 1.8. Transitie van een lineaire naar een circulaire economie.

1.1. Vestigingsklimaat: Fryslân heeft alles wat de Randstad niet heeft.

Fryslân heeft alles wat de Randstad niet heeft: rust, ruimte, groen, een goedkoop woonklimaat en een vrijwel fileloze infrastructuur. Bedrijven die graag naar de Randstad toe willen, kun je niet tegenhouden. Wel kunnen we bedrijven aantrekken en behouden die juist op zoek zijn naar deze Friese kwaliteiten. D66 wil dat de provincie dit Friese profiel actief gaat profileren in de rest van het land en over de landsgrenzen heen.

Bovendien wil D66 dat de provincie samen met gemeenten de voorwaarden creëert die bedrijven nodig hebben om hier te kunnen floreren. Goed internet en een volwaardig en provinciedekkend Openbaar Vervoerssysteem horen daarbij. (Zie ook paragraaf 4.5. over cottage industrie: nieuw (internet) ondernemerschap op het Friese platteland). Dat geldt ook ten aanzien van de beschikbaarheid van duurzame energie en agro grondstoffen en reststromen die voor bedrijven steeds belangrijker worden in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen en de circulaire economie.

Met het binnenhalen van de titel Culturele Hoofdstad 2018 zal ook het kunst- en cultuurklimaat in Fryslân volop aandacht krijgen. D66 wil dat de provincie er alles aan doet om deze aandacht ook na 2018 te behouden (zie ook paragraaf 7.3.)

1.2. Toerisme: promotie van de diversiteit van Fryslân.

Toerisme in Fryslân is meer dan alleen de Wadden en de Friese Meren. De andere parels die Fryslân rijk is komen onvoldoende aan bod. Voorbeelden hiervan zijn o.a. het Drents-Friese Woud, Nationaal Landschap de Noordelijke Friese Wouden, Heremastate te Marsum, Woudagemaal, museum Belvédère en Eise Eisinga planetarium. Promotie van de parels van

Fryslân met een internationale allure ziet D66 als uitgelezen kans om het merk Fryslân te versterken.

Wat D66 betreft gaat de provincie de diversiteit van Fryslân promoten. Niet door provinciaal beleid op te leggen, maar in goed overleg met de betreffende regio's. En samen te werken met al bestaande regiomarketing initiatieven zoals "Dwaande" in Noordoost Fryslân. Ook zal de provincie wat D66 betreft geld vrijmaken voor een uitbreiding van fiets- en wandelpaden.

1.3. De Friese topsectoren van de toekomst.

Het topsectorenbeleid van het Rijk werkt volgens D66 te vernauwend in de Friese economie. Veel belangrijke Friese sectoren vallen buiten de boot. Veel projecten zijn afhankelijk van subsidies en als de subsidiestroom opdroogt, droogt ook de inzet en de samenwerking op. Dit is geen duurzame manier van investeren. D66 wil daarom dat de provincie niet inzet op EU- of Rijkssubsidies die niet passen bij de kracht van de regionale economie.

Naast de bestaande topsectoren watertechnologie, agri-food en toerisme wil D66 veel méér inzetten op de kansen die een groene duurzame economie Fryslân biedt. Ook ziet D66 groei in de zorgeconomie als kans voor Fryslân. Door de toenemende vergrijzing, het organiseren van zorg en ondersteuning dichtbij huis via gemeenten, en door de vele innovaties in de zorg op afstand door digitalisering en een groeiende belangstelling voor gezondheid en wellness heeft deze sector een enorm groeipotentieel.

1.4. Een innovatie-impuls.

Innovatie vindt van nature plaats waar innovatie nodig is. Innovatie ontstaat daarom vaak in de praktijk, in de hoofden van ondernemers en medewerker en niet alleen op de Research en Development afdeling van een groot bedrijf. Het MKB is een ideale omgeving voor innovatie. Daar ontstaan ideeën en wordt gezocht naar nieuwe invalshoeken. De diversiteit binnen het MKB in Fryslân is daarbij een enorme rijkdom.

Naast innovatie in succesvolle sectoren zoals de watertechnologie en zuivelsector wil D66 dat de provincie innovatie MKB breed aanjaagt en hierin investeert. D66 signaleert daarbij dat veel kleine ondernemers geen gebruik maken van huidige provinciale subsidies. Ze haken af omdat subsidie aanvragen te ingewikkeld is of de minimale startsubsidie te hoog. D66 wil dat de provincie haar fondsen overzichtelijk en breed toegankelijk maakt, ook voor kleine ondernemers.

Investeren in innovatie brengt hoge risico's met zich mee. Banken zijn vaak niet bereid deze risico's te dragen. D66 wil dat de provincie, binnen redelijkheid, deze lacune opvult. Bestaande fondsen zoals het Doefonds (8 miljoen euro tot 2028) en Fryslân Fernijt (5 miljoen euro tot 2017) zijn hiervoor te smal opgezet en sluiten teveel bedrijven en ondernemers uit. Voor de investering in innovatie maakt D66 minimaal 10 miljoen euro vrij voor de komende bestuursperiode.

1.5. Onderwijs en arbeidsmarkt samenbrengen

Op de arbeidsmarkt zijn aan de ene kant veel werklozen en aan de andere kant veel moeilijk vervulbare vacatures. D66 vindt dit zonde voor de mensen die geen baan hebben en zonde voor de bedrijven die nu groei mislopen doordat ze de juiste persoon niet kunnen vinden. Om dit probleem het hoofd te bieden wil D66 dat de provincie meer doet om het onderwijs en de arbeidsmarkt op één lijn te brengen.

D66 wil dat de provincie mbo- colleges, hogescholen en bedrijven bij elkaar brengt om onderling af te stemmen. Wat het bedrijfsleven verwacht van het onderwijs (welke vaardigheden moeten pas afgestudeerden hebben en voor welke sectoren), en andersom (wat kan het bedrijf bieden om studenten te ondersteunen: bijvoorbeeld stages en banenkansen). Er zijn al successen, bijvoorbeeld het Bildtse Campusproject, waarbij leerlingen opgeleid worden met een baangarantie op de lokale arbeidsmarkt.

1.6. Fryslân als provincie waar vakmanschap wel gewaardeerd wordt.

Als D66 willen we niet alleen meer banen, maar willen we ook nadrukkelijk aandacht besteden aan de kwaliteit van het werk. De laatste decennia is door schaalvergroting en moderne vormen van management de aandacht voor ervaringskennis en vakmanschap sterk verminderd. Deze trend willen we omkeren, in samenwerking met vele betrokkenen, zoals scholen, bedrijven, medeoverheden en verenigingen. Daarbij richten we ons niet alleen op ambachten, maar op iedereen die trots op zijn of haar werk wil zijn, of je nu agrariër bent, docent, manager, in de zorg zit, huizen verbouwt of vrijwilliger bent, van jong tot oud.

D66 wil niet een tweede Randstad zijn of een tweede Eindhoven, maar dat ene unieke Fryslân waar vakmanschap nog wel gewaardeerd wordt. Dat geeft een enorme stimulans aan onze economie.

Concreet: D66 zet in op een actieplan, gericht op een leven lang leren, het opzetten van Gilden 2.0, het benutten van talenten en het vergroten van stagemogelijkheden voor leerlingen. Dat is een duidelijke plus op het bestaande programma 'Talint foar Fryslân' waarbij vakmensen en jonge talenten samen werken aan groei in Fryslân.

1.7. We kijken over grenzen heen.

D66 wil dat de Fryslân actief verbinding en samenwerkingsmogelijkheden zoekt met buurprovincies en met naburige regio's in Duitsland. Zorg-, water- & milieusector en machine-industrie zijn belangrijk voor het hele noorden. Onze agrarische sector is de noordelijke groeimotor. Ook als het gaat om recreatie ziet D66 kansen en groei door samenwerking "Beleef Fryslân, Groningen en Drenthe!". Van IJsselmeer tot de Eems. Onze Friese ondernemers kennen geen grenzen en zijn actief in héél het noorden, tot ver daarbuiten.

1.8. Transitie van een lineaire naar een circulaire economie.

Mondiaal ontstaan grote tekorten aan grondstoffen. D66 wil daarom een economisch systeem dat gericht is op maximaal hergebruik van producten en grondstoffen, waarbij waardevernietiging wordt geminimaliseerd; van verbruik naar gebruik en van lineaire naar circulaire processen.

2. Natuur en Landbouw

D66 gelooft dat natuur en landbouw elkaar kunnen versterken. Dat vraagt wel een andere visie van de provincie, namelijk een waarbij we niet in hokjes denken (landbouw óf natuur) maar in mogelijkheden (landbouw én natuur). Dit bevordert de biodiversiteit, maakt onderhoud goedkoper en betreft de samenleving bij de prachtige Friese groene omgeving.

Met D66 kiest u voor:

- 2.1. Landbouw en natuur die elkaar versterken.
- 2.2. Het stimuleren van samenwerking tussen boeren en natuurorganisaties.
- 2.3. Participatie van bewoners in de natuur.
- 2.4. Van tuinieren naar echte natuur en biodiversiteit.
- 2.5. Sterke, robuuste natuurnetwerken.
- 2.6. Onderhoud doen we goedkoop door te denken in mogelijkheden.
- 2.7. Ganzen: de populatie bestrijden door structurele oplossingen.
- 2.8. Met oppervlaktewater vele functies bedienen.

2.1. Landbouw en natuur die elkaar versterken.

D66 kijkt naar natuur- en landbouwgebieden vanuit een kern- periferie structuur. Hierbij bestaat de kern uit pure natuur of pure landbouw en wordt in de periferie per regio of locatie gekeken hoe natuur en landbouw het beste gecombineerd en geïntegreerd kunnen worden.

D66 wil terug naar de achterliggende visie van Natura2000 gebieden en de Ecologische Hoofdstructuur, namelijk het herstellen en het bevorderen van de biodiversiteit.

D66 wil bovendien dat de provincie op zoek gaat naar mogelijkheden om regelgeving te versoepelen. De provincie gaat daartoe onderzoek doen naar wat er mogelijk is binnen de grenzen van de Natura2000 wetgeving. Daarbij laat ze zich inspireren door de werkwijze van andere Europese landen die ook met deze wetgeving te maken hebben.

2.2. Het stimuleren van samenwerking tussen boeren en natuurorganisaties.

D66 wil dat de provincie actieve samenwerking tussen boeren en natuurorganisaties ondersteunt. Een prachtig voorbeeld hiervan zijn de Noardelike Fryske Wâlden. Boeren kunnen terrein-beheerders helpen met natuurbeheer en zo extra inkomsten genereren, terwijl natuurorganisaties boeren kunnen helpen met natuurvriendelijk beheer van sloot- en akkerranden. Dit levert kennisdeling op en brengt twee werelden die nog te vaak met de ruggen naar elkaar toe staan bij elkaar.

2.3 Participatie van bewoners in de natuur

Veel bedrijven, agrarische ondernemers en burgers hechten waarde aan de natuur en willen graag een bijdrage leveren. Dat is prachtig want D66 wil liever natuur in het hart van mensen dan door opleggen via de tekentafel op het provinciehuis.

D66 vindt daarom dat de provincie in samenwerking met natuurbeheerders, boeren, bedrijven, en burgers gaat bepalen welke natuurdoelen in een gebied haalbaar zijn en hoe zij hieraan kan

bijdragen. Daartoe kunnen bestaande regelingen toegankelijker worden gemaakt en waar nodig nieuwe instrumenten worden ontwikkeld.

D66 wil boeren de ruimte geven om een bijdrage te leveren aan de natuur of biodiversiteit op een manier die bij hen past. De provincie moet daarom flexibel omgaan met de invulling van natuurdoelstellingen in gebieden met een agrarisch karakter.

2.4. Van tuinieren naar echte natuur en biodiversiteit

De manier waarop natuur in Fryslân onderhouden wordt is heeft veel weg van tuinieren, het is veel te rigouzeus en dwingend. Echte natuur ontstaat door een langdurig proces waarbij het de kunst is niet te veel te sturen. D66 vindt dat er een andere manier van denken nodig is om de natuur te beschermen en meer biodiversiteit te creëren, namelijk: het denken in ecosystemen.

In plaats van het beschermen van specifieke plant- en diersoorten gaan we over op het beschermen van de verschillende systemen die in de natuur bestaan en waarvan deze plant- en diersoorten onderdeel zijn.

D66 wil dat de provincie de natuur zo inricht dat ze minimaal onderhoud nodig heeft en de omgeving bij dit onderhoud betreft. Laat bijvoorbeeld - net als in Súdwest Fryslân- een schaapskudde het land vrij begrazen zodat het landschap open blijft. Kortom: vind niet te veel van hoe de natuur er uit zou moeten zien, maar ga op zoek naar oplossingen die bij de natuur passen.

2.5. Sterke, robuuste natuurnetwerken.

D66 kiest voor zoveel mogelijk natuur voor het geld dat we hebben. Dat betekent dat we postzegeltjes natuur zonder beschermde status of functie binnen het netwerk, niet met kunst- en vliegwerk willen behouden. Bij het aanleggen van het Nationaal Natuur Netwerk (N3) is sprake van barrières en versnippering. Dat is jammer want juist dit netwerk moet zorgen voor een herstel van de biodiversiteit in Fryslân.

Voor D66 ligt de prioriteit bij het verwerven van ontbrekende schakels tussen natuurgebieden. De keuze voor het soort verbinding is maatwerk. Verschillende diersoorten vragen om verschillende verbindingen.

2.6. Onderhoud doen we goedkoop door te denken in mogelijkheden.

Er is veel minder geld om natuur te onderhouden dan voorheen. Dat is jammer maar betekent niet dat we onze ambities moeten laten varen.

D66 wil dat de provincie natuur en andere landschapsfuncties met elkaar verbindt. Bijvoorbeeld via erfpacht, waarbij mensen in staat worden gesteld te wonen en werken op landgoederen in de natuur. Daarbij dragen zij zorg voor natuurbeheer en blijven landgoederen opengesteld voor publiek. De provincie kan regelgeving hier op aanpassen. Het gaat niet om de snelheid waarmee we ons doel halen, maar om het uiteindelijke doel.

2.7. Ganzen: de populatie beheersen door structurele oplossingen.

Fryslân heeft een groot probleem als het gaat om ganzen. Er zijn er simpelweg veel te veel en dat levert veel schade op voor boeren en landerijen. D66 wil dit probleem niet alleen aanpakken door ganzen te doden. Er is een structurele oplossing nodig.

D66 wil dat meer aandacht wordt besteed aan diversificatie van de voedingsgronden door bijvoorbeeld de teelt van kruidige grassen die minder aantrekkelijk zijn voor ganzen. Maar juist meer geschikt zijn voor weidevogels en bovendien eenzelfde voedingswaarde hebben voor koeien en andere grazers. In plaats van geld voor ganzenbestrijding en compensatie van schade zou D66 liever zien dat de subsidie zou gaan naar diversificatie van gewassen en grassen.

2.8. Met oppervlaktewater veel functies bedienen.

Fryslân kenmerkt zich door een groot oppervlak aan open water, van omvangrijke meren tot en met slotjes in de haarvaten van de leefomgeving. Voor de provincie is het gezichtsbepalend. In de huidige situatie is het beheer van het oppervlaktewater te eenzijdig afgestemd op de agrarische functies: het realiseren van voldoende drooglegging.

D66 wil dat de komende vier jaar nadrukkelijk acties worden ondernomen om ook andere functies (zoals natuur, recreatie en stedelijk gebied) beter te bedienen. Hierbij stellen we twee prioriteiten: het maken van heldere keuzes in de veenweidegebieden in plaats van het sluiten van te slappe compromissen en het met water versterken van recreatie en belevingswaarden in Friese steden en dorpen.

3. Mobiliteit & Bereikbaarheid

D66 gaat voor de optimale bereikbaarheid van de Friese dorpen en een uitstekende verbinding tussen Fryslân en de Randstad. Daarom houden we de Opstapper betaalbaar en maken we gebruik van nieuwe trends zoals de e-bike. Daarnaast wil D66 meer geld vrijmaken voor het onderhoud van wegen en gaat de provincie wat D66 betreft de bevolking eerder bij de aanpak van infrastructurele plannen betrekken.

Met D66 kiest u voor

- 3.1. De fiets onderdeel maken van mobiliteitsbeleid
- 3.2. Uitstekend openbaar vervoer op het platteland.
- 3.3. Optimale treinverbinding met de Randstad en Groningen .
- 3.4. Het invoeren van adaptief wegbeheer.
- 3.5. Voorlopig geen nieuwe wegen en eind aan stijgende opcenten.
- 3.6. Aanpak van gevaarlijke wegen
- 3.7. Inpraak van de bevolking in infrastructuurplannen.

3.1. De fiets onderdeel maken van mobiliteitsbeleid.

Fietsen is (met wandelen) de schoonste en gezondste vorm van vervoer en daarom ons startpunt als we denken over mobiliteit. Door o.a. elektrische fietsen wordt er steeds meer gefietst en leggen we steeds langere afstanden af. Hierdoor worden kernen onderling beter bereikbaar en wordt de fiets volwaardig alternatief voor de auto.

D66 kiest daarbij voor:

Snelle fietsverbindingen.

De provincie gaat de relevante fietspaden onder haar beheer door asfaltering, verbreding of aanleggen van missende stukjes fietspad opwaarderen tot snelfietsroutes. Daarnaast neemt zij het initiatief en voert regie voor het ontwikkelen van gemeentegrens overstijgende snelfietsroutes.

Geld voor fietsveiligheid.

Het aantal eenzijdige fietsongelukken – veroorzaakt door kuilen, paaltjes, wortels of slechte bermen – is stijgend en moet worden verminderd. Daarom heeft het Rijk de gemeenten gevraagd een plan van aanpak veilig fietsen op te stellen. D66 wil dat de provincie als regievoerder samen met gemeenten een meerjarig cofinancieringsprogramma opstelt dat de infrastructuur aanpast ten behoeve van fietsverkeersveiligheid.

Fietspaden langs 60 en 80 km wegen in buitengebied.

Er is veel maatschappelijke onvrede over te hard rijdende auto's in het buitengebied. Ook al geldt er een snelheidsregime van 60 km, uit snelheidsmetingen blijkt automobilisten vaak harder dan 75 km per uur rijden. Fietsers zijn vaak gedwongen om op dezelfde weg te fietsen. Dit weerhoudt veel ouders ervan om hun kinderen langs deze weg te laten fietsen en ouderen maken vaak geen gebruik meer van deze wegen, met extra autoritten tot gevolg.

D66 wil daarom auto- en fietsverkeer scheiden door fietspaden aan te leggen langs 60 en 80 wegen buiten de bebouwde kom. Dit maakt fietsen veiliger en aantrekkelijker. Daarnaast betekent dit ook een geweldige impuls voor het recreatieve fietsverkeer.

3.2. Uitstekend openbaar vervoer op het platteland

Bestaande busroutes die nu over het platteland rijden wil D66 behouden. Dat kan door de Opstapper maar ook door andere vormen van persoonsvervoer. Daarbij wordt voortdurend gekeken naar hoe het efficiënter en beter kan. Om fietsverkeer en busverkeer beter op elkaar af te stemmen gaat Fryslân als eerste in Nederland bussen voorzien van fietsrekken, iets wat in landen als Amerika, Rusland, Canada en Australië al gebeurt.

Forenzen moeten kunnen rekenen op het streekvervoer, ook in de vakanties. Busdiensten worden dan ook niet geheel of grotendeels opgeheven in vakantieperiodes.

Om het personenvervoer te verbeteren wil D66 dat de verschillende organisaties gestimuleerd worden hun afzonderlijk personenvervoer te combineren. Zodat bijvoorbeeld een schoolbus kan worden gecombineerd met een zorgtaxi voor ouderen, of met particuliere initiatieven die de bereikbaarheid van industrieterreinen vergroten. Daar waar een bedrijf een pendeldienst onderhoudt voor haar werknemers kan via een ondernemersfonds,-vereniging of –stichting personenvervoer ook worden gecombineerd.

3.3. Optimale treinverbinding met de Randstad en Groningen

D66 pleit voor meer stoptreinen op het traject Leeuwarden - Zwolle door de week en op zaterdag. Daarnaast wil D66 dat de provincie lobbyt bij Pro Rail en het Rijk om het treinnetwerk in Fryslân te elektrificeren zodat het goedkoper, sneller en schoner wordt.

3.4. Het invoeren van adaptief wegbeheer.

Een goed wegoppervlak is belangrijk, vooral als het gaat om verkeersveiligheid, het voorkomen van schade aan voertuigen en de inzet van hulpdiensten. De provincie heeft de afgelopen bestuursperiode vooral geïnvesteerd in nieuwe infrastructuur, waardoor onderhoud minder aandacht heeft gekregen.

D66 vindt dat de komende jaren ingezet moet worden op adaptief wegbeheer. Bij adaptief beheer wordt nadrukkelijk gekeken naar risico's, is sprake van een nauwe betrokkenheid van mensen uit de omgeving en worden de verantwoordelijkheden voor beheerder, bestuur en weggebruiker expliciet gemaakt. Het vakmanschap van de wegbeheerder krijgt meer ruimte. Adaptief wegbeheer kan tot 35% besparing leiden.

3.5. Voorlopig geen nieuwe wegen en eind aan stijgende opcenten.

Met de voltooiing van de N381, de Centrale As en de Haak om Leeuwarden is het wat D66 betreft voorlopig afgelopen met het bouwen van nieuwe provinciale wegen. Door de grote investeringen in nieuwe wegen zijn de opcenten op de wegenbelasting in Fryslân de afgelopen jaren fors gestegen. Nu inmiddels het werk aan de meeste nieuwe wegen is voltooid, wil D66 dat er nu ook een einde komt aan de almaar stijgende opcenten.

3.6. Aanpak van gevaarlijke wegen.

Wegen die door veel mensen als gevaarlijk worden beschouwd, zoals bijvoorbeeld blijkt uit het ANWB onderzoek naar de veiligheid op de provinciale wegen, worden wat D66 betreft zo snel mogelijk door de provincie aangepakt. D66 wil versneld provinciale wegen veiliger maken met nieuwe dubbele belijning, bermverharding en 's nachts oplichtende wegsignalering. (De zogenaamde 'Slimme Weg') Ook wil D66 dat openbare verlichting langs provinciale wegen vervangen wordt door (groene) LED verlichting. Dit is vriendelijk voor de natuur, voorkomt lichtvervuiling, heeft een langere levensduur en betekent een forse energiebesparing.

3.7. Inspraak van de bevolking in infrastructuurplannen.

D66 wil dat de bevolking niet achteraf betrokken wordt maar vooraf wordt geraadpleegd. Door vooraf de wensen en behoeften van de omgeving te inventariseren en mee te nemen in de planvorming kan de provincie beter afstemmen op lokale behoeften.

4. Ruimte

D66 kiest voor een provincie die regie voert over de ruimte en de invulling daarvan overlaat aan de gemeenten en waar dat kan aan de bevolking. Dat betekent dat de provincie afstemt en partijen bij elkaar brengt. Bijvoorbeeld bij krimp, waarbij we ons richten op kwaliteit en bereikbaarheid in plaats van kwantiteit. Opschalen van veehouderijen vindt D66 aanvaardbaar als het tot een verbetering van zowel volksgezondheid als dierwelzijn leidt en uitgevoerd wordt in samenspraak met de omgeving.

Met D66 kiest u voor:

- 4.1. Een vraaggerichte provincie.
- 4.2. Afstemmen over de provinciegrenzen heen.
- 4.3. Bouwen afstemmen op de regionale vraag.
- 4.4. Omgaan met krimp: focus op kwaliteit in plaats van kwantiteit.
- 4.5. Omgaan met krimp: de cottage industrie faciliteren.
- 4.6. Omgaan met krimp: herbestemming en aanpak leegstand
- 4.7. Agrarische activiteiten daar waar ze passen in het landschap.
- 4.8. Natuurgebieden versterken en verbinden.
- 4.9. Continuering van Nije Pleats.
- 4.10. Opschaling veehouderij koppelen aan gezondheid van mens en dier.
- 4.11. Uitbreiding bedrijf mogelijk door inspanning voor duurzaamheid.
- 4.12. Een visie op de ondergrond.

4.1. Een vraaggericht provincie

D66 vindt dat de provincie de regie over de ruimte moet durven delen met gemeenten, organisaties en inwoners. Dat betekent niet van te voren alles vastleggen, maar samen met anderen kijken naar wat nodig is. De provincie geeft dus de kaders aan maar vult deze nog niet in. Dit betekent een mentaliteitsverandering voor de provincie. Van een aanbodgerichte overheid gaat de provincie vraaggericht denken.

Daarnaast heeft de provincie een rol in provinciebrede afstemming. Daar waar gemeenten met elkaar concurreren als het gaat om het bouwen van woningen, winkels en bedrijven, is het de taak van de provincie samen met gemeenten tot een goede afstemming te komen.

4.2. Afstemmen over de provinciegrenzen heen.

De inrichting van de ruimte mag niet stoppen bij de provinciegrenzen. Daarom vindt D66 het van groot belang dat de provincie Fryslân nauw samenwerkt met gemeenten, Rijk, buurprovincies en Duitsland.

4.3. Bouwen afstemmen op de regionale vraag

De provincie moet éérst het aanbod aan (leegstaande) woningen, kantoren, winkels en bedrijventerreinen hebben afgestemd op de regionale vraag voordat we nieuwbouw willen toestaan. Herbestemming van bestaande gebouwen is hiervoor nodig. D66 wil dat de provincie gemeenten ondersteunt door te fungeren als kenniscentrum voor herbestemmingen en zo

gemeenten helpt om de herbestemmingen voor elkaar te krijgen. D66 wil daarom dat de provincie het bestaande Kenniscentrum voor herbestemmingen ook in de komende bestuursperiode continueert.

Wat D66 betreft worden nieuwe bedrijventerreinen pas aangelegd nadat is aangetoond dat bestaande, leegstaande terreinen niet geschikt zijn of nadat deze zijn herontwikkeld.

4.4. Omgaan met krimp: focus op kwaliteit in plaats van kwantiteit

D66 wil de gevolgen van krimp aanpakken en kiest daarbij voor een focus op kwaliteit en bereikbaarheid in plaats van kwantiteit. D66 zet zich in om scholen in dorpen te concentreren en combineren, zodat op deze manier goed kwalitatief onderwijs aangeboden kan worden.

Wat D66 betreft gaat de provincie met gemeenten in de krimpgebieden in overleg om te bezien wat de provincie kan doen om gemeenten te ondersteunen. Samen van krimp een kans maken. Dat kan bijvoorbeeld door voorzieningen en bestuurseenheden te fuseren (gemeenten), te combineren (scholen) of specialiseren (ziekenhuizen) en vanuit de gemeenschap op zoek te gaan naar goede oplossingen die passen bij de streek.

4.5. Omgaan met krimp: de cottage industrie faciliteren

De cottage industrie - nieuw (internet) ondernemerschap op het platteland - bestaat uit kleine gespecialiseerde bedrijfjes die wat locatie betreft niet gebonden zijn aan stedelijk gebied. Vaak zijn het ondernemers die bewust kiezen om op het platteland te wonen omdat ze daar hun inspiratie opdoen en omdat het betaalbaar is. Ze maken gebruik van leegstaande gebouwen zoals scholen en boerderijen. Fryslân is een ideale plek voor cottage industrie onder andere door de inzet van de provincie als het gaat om toegankelijk internet op het platteland.

D66 wil deze nieuwe vorm van plattelands-economie verder stimuleren door een provinciale website te ontwikkelen die Fryslân als ideale plek voor cottage industrie promoot. Onder andere door hieraan een database van potentiële vestigingslocaties te koppelen.

4.6. Omgaan met krimp: herbestemming en aanpak leegstand

D66 stelt voor dat de provincie middelen vrij maakt voor herbestemming en herontwikkeling. Voor een versnelde aanpak (samen met de Friese gemeenten) van langdurige en storende leegstand in dorpen en steden. Hiermee geven wij een waardevolle impuls aan de leefbaarheid in kwetsbare krimpgebieden. Panden die succesvol een nieuwe bestemming krijgen leveren ons veel op. En de financiële opbrengst betekent dat ook elders de leegstand aangepakt kan worden en de leefbaarheid wordt versterkt.

4.7. Agrarische activiteiten daar waar ze passen in het landschap

D66 vindt dat agrarische activiteiten moeten passen bij het karakter van het gebied waarin ze plaatsvinden (zie ook hoofdstuk natuur en landelijk gebied): nieuwe stallen voor intensieve veehouderij in natuurgebieden of Nationale Landschappen wil D66 niet toestaan. D66 pleit ervoor dat waardevolle provinciale landschappen beter worden beschermd tegen verrommeling. Provinciale streekplannen dienen het karakteristieke Friese landschap te beschermen.

4.8. Natuurgebieden versterken en verbinden

D66 wil investeren in het behoud en de versterking van grote natuurgebieden die tegen een stootje kunnen, zoals de Drents-Friese Wold, de Alde Feanen en het Lauwersmeergebied en deze verbinden met kleinere natuurgebieden. We kunnen de natuur versterken door natuurgebieden met elkaar te verbinden. Daarvoor dienen barrières zoveel mogelijk te worden weggenomen. Niet in alle gevallen hoeft dit te betekenen dat landbouwgronden worden aangekocht om in zijn geheel ontwikkeld te worden als (nieuwe) natuur. Met agrarisch natuurbeheer kunnen landbouwgronden in de ecologische verbindingzones worden ingepast, via sloten/ kanalen, natuurlijke akkerranden en houtwallen.

4.9. Continuering van Nije Pleats

D66 vindt het van groot belang dat mensen inspraak hebben op hun fysieke leefomgeving en daarin elkaar opzoeken. D66 is daarom zeer enthousiast over de Nije Pleats methode. Deze door de provincie ontwikkelde methode zorgt ervoor dat boeren die willen opschalen in gesprek gaan met omwonenden en specialisten zoals bijvoorbeeld landschapsarchitecten. Het doel is daarbij samen tot een concept te komen dat zowel goed is voor de boer als voor de omgeving. Agrarische bebouwing wordt zo beter ingepast in het landschap. Onder andere door het aanbrengen van beplanting rondom het erf passend bij het karakteristieke Friese cultuurlandschap.

4.10. Opschaling veehouderijen koppelen aan gezondheid van mens en dier

D66 wil dat de provincie een nieuwe megastal alleen toestaat als deze een bestaande stal vervangt, als volksgezondheid, dierenwelzijn en milieu er op vooruit gaan én indien er een goede inpassing is in de omgeving. D66 wil ruimte geven aan opschaling, daar waar opschaling samengaat met investeringen in innovatie, dierenwelzijn, milieu- en energiemaatregelen. Denk daarbij aan luchtfilters waarmee fijnstof, de uitstoot van ammoniak en/of het broeikasgas methaan worden verminderd. Het gaat om het effect en de kwaliteit.

4.11. Uitbreiding bedrijf mogelijk door inspanning voor duurzaamheid

Sommige agrarische ondernemers hebben bedrijven die al de maximale toegestane grootte hebben. D66 vindt dat ook deze ondernemers moeten kunnen groeien als zij bereid zijn deze opschaling te compenseren met bovenwettelijke inspanningen. Bijvoorbeeld het beheer en behoud van landschap en natuur, het voeren van een zo gesloten mogelijke huishouding en andere vormen van duurzame bedrijfsvoering.

4.12. Een visie op de ondergrond

Niet alleen de ruimte boven de grond moet goed ingedeeld worden, ook de ondergrond heeft ordening nodig. We halen immers aardwarmte, aardgas, zout en grind uit de grond, maar slaan ook warmte, koude en water in de bodem op. Deze activiteiten beïnvloeden de milieukwaliteit en kunnen elkaar in de weg zitten.

D66 wil daarom dat de provincie in de komende bestuursperiode in een interactief proces een structuurvisie voor de ondergrond opstelt. D66 ziet voor energiewinning ook goede kansen in warmtekoude-opslag en geothermie.

5. Duurzame schone energie.

D66 wil in 2030 voor zeker 30% duurzame energie opwekken en een volledige duurzame energievoorziening in 2050. Daarnaast willen we minder afhankelijk worden van fossiele brandstoffen uit landen als Rusland en het Midden-Oosten. In Fryslân willen we dat realiseren door een integraal energieplan op te stellen waarbij de burger bepaalt hoe we schone energie gaan opwekken.

Met D66 kiest u voor:

- 5.1. Een integraal energieplan voor Fryslân.
- 5.2. De bevolking bepaalt de inhoud van het integrale energieplan.
- 5.3. Samen de schouders onder duurzame energie.
- 5.4. De Afsluitdijk wordt de energiedijk van Nederland.
- 5.5. Windenergie samen met de bevolking.
- 5.6. Ruimte voor zonne-energie.
- 5.7. D66 geeft prioriteit aan het verminderen van energieverbruik.

5.1. Een integraal energieplan voor Fryslân

D66 pleit voor een integraal energieplan voor Fryslân met daarin heldere doelstellingen. Een energieplan dat een integraal beeld geeft van hoe verschillende soorten schone energie in Fryslân opgewekt gaan worden en een stappenplan om daar te komen. In plaats van de afzonderlijke besluiten over wind- of zonne-energie die op dit moment genomen worden, voorziet dit plan in een energiemix van wind-, zonne- en waterkrachtenergie, energiebesparing, opslag en andere technieken.

D66 wil daarnaast dat het integrale Friese energieplan voor duurzame energie regelmatig, minimaal tweejaarlijks, gemonitord wordt zodat zo nodig tijdig bijgestuurd kan worden om de doelstellingen te halen. Dit geldt ook voor het Friese aandeel in de nationale doelstelling om in 2020 minimaal 14 % duurzame energie te realiseren.

5.2. De bevolking bepaalt de inhoud van dit integrale energieplan

D66 wil daarbij dat de provincie de bevolking optimaal betreft bij het vormgeven van dit integrale energieplan. Niet door een vast omlijnd plan neer te leggen maar door vooraf inspraak te geven. Door middel van een raadpleging kan de bevolking zelf bepalen welke elementen zullen worden gerealiseerd. Het is wat D66 betreft aan de Friese bevolking zelf hoe we schone energie in onze provincie gaan opwekken. Een keuze tegen de ene schone energiebron betekent kiezen voor een alternatieve schone energiebron.

Daarnaast moet er binnen dit plan altijd ruimte zijn voor nieuwe ontwikkelingen of herijking, ook weer in samenspraak met de bevolking.

5.3. Samen de schouders onder duurzame energie

Alleen als we er allemaal onze schouders onder zetten, kunnen we de doelstellingen voor schone energie halen. Dat betekent dat het bewustzijn van het belang van schone energie nog een stevige impuls nodig heeft. D66 vindt het daarom essentieel dat mensen betrokken worden

in het opwekken van energie en dat mede-eigenaarschap van energieprojecten altijd mogelijk moet zijn.

5.4. De Afsluitdijk wordt de energiedijk van Nederland

De Afsluitdijk leent zich uitstekend voor het opwekken van verschillende soorten schone energie. Naast de Blue Energy pilotcentrale bij Breezandijk en verschillende plannen voor het opwekken van stromingsenergie wil D66 dat ook wind en zonne-energie een plek krijgen bij de dijk. Daarnaast ziet D66 de Afsluitdijk als onderzoekscentrum en onderwijslocatie voor schone energie en als wetenschappelijke en toeristische attractie voor geïnteresseerden uit binnen en buitenland.

5.5. Windenergie samen met de bevolking

D66 staat positief tegenover windenergie zolang burgers die de lasten dragen ook de vruchten plukken. Niet alleen draagvlak is belangrijk, maar ook de participatie van bewoners. Daarnaast pleit D66 voor een lijnopstelling van windmolens langs de Afsluitdijk in samenspraak met Noord Holland (zie ook 5.4.).

5.6. Ruimte voor zonne-energie

D66 wil meer zonneakkers in de provincie. Boeren zouden gemakkelijker met zonnepanelen de zon moeten kunnen oogsten. D66 wil dat de provincie daarvoor ruimte biedt in de structuurvisie, met als voorwaarde dat de zonnepanelen goed ingepast zijn in het landschap.

5.7. D66 geeft prioriteit aan het verminderen van energiegebruik.

Besparen is de meeste 'duurzame vorm van energiegebruik'. De gebouwde omgeving is voor 1/3 verantwoordelijk van het totale energiegebruik. We weten dat het technisch en financieel mogelijk is om voor 2050 de gehele gebouwde omgeving energieneutraal te maken en voor 2030 volledig CO₂-neutraal te maken. Om dit te bereiken wil D66 dat vanaf 2017 alleen nog energieneutrale woningen worden gebouwd en dat er in de periode 2016 tot en met 2019 minimaal 30.000 bestaande woningen energieneutraal worden gerenoveerd.

6. Bestuur

D66 wil van Fryslân een bestuurskrachtige provincie maken. Een provincie die niet twijfelt bij moeilijke dossiers maar beslissingen durft te nemen. De bevolking krijgt niet alleen achteraf de mogelijkheid in te spreken maar wordt juist vooraf om een mening gevraagd. Ondemocratische werkwijzen schaffen we af. D66 kiest voor een krachtig Fryslân waarin ook uw mening er toe doet.

Met D66 kiest u voor:

- 6.1. Fryslân: een provincie met bestuurskracht.
- 6.2. Vaart achter gemeentelijke herindeling.
- 6.3. Geen ondoorzichtige gemeenschappelijke regelingen meer.
- 6.4. Geen geborgde zetels meer in het Wetterskip.
- 6.5. Het Wetterskip en de provincie worden één.
- 6.6. Beperkte rol voor de Commissaris van de Koning.
- 6.7. Een streep door achterkamertjespolitiek.
- 6.8. Inspraak voor inwoners vooraf i.p.v. achteraf.
- 6.9. Toegankelijke en open data.

6.1. Fryslân: een provincie met bestuurskracht

Een bestuurslaag heeft bestuurskracht als zij bestuurlijk en organisatorisch in staat is haar taken op een goede, efficiënte en doelmatige manier uit te voeren. D66 wil daarom dat de provincie eens in de vier jaar een bestuurskrachtmeting uit laat voeren door een onafhankelijke commissie en de resultaten hiervan omzet in een verbeterplan.

6.2. Vaart achter gemeentelijke herindeling

De provincie heeft de afgelopen jaren ingezet op herindeling van onderaf. Gemeenten mochten zelf beslissen hoe en met wie zij wilden gaan samenwerken of opschalen. Dit beleid heeft er toe geleid dat Fryslân op dit moment bestaat uit vijf gemeenten met meer dan 40.000 inwoners, 14 gemeenten met tussen de 10.000 en 40.000 inwoners en vijf gemeenten met minder dan 10.000 inwoners. Dat betekent dat 19 gemeenten in Fryslân te weinig bestuurskracht hebben om de decentralisatie van taken van het Rijk naar de gemeenten aan te kunnen. Samenwerkingsverbanden kunnen deze taken wel aan, maar hebben wat D66 betreft geen democratische legitimatie en transparantie.

D66 wil op korte termijn toewerken naar grote robuuste gemeenten die bestuurskrachtig genoeg zijn om hun taken goed uit te voeren. Als de gemeenten zelf niet met voorstellen komen dan hakt de provincie de knoop door. Dat kan bijvoorbeeld naar Gronings voorbeeld (zie kader).

6.3. Geen ondoorzichtige gemeenschappelijke regelingen meer

Als gemeenten en provincies in hun eentje niet in staat zijn hun taken goed uit te voeren worden vaak samenwerkingsverbanden in de vorm van gemeenschappelijke regelingen opgezet. Deze gemeenschappelijke regelingen zijn echter zeer ondemocratisch. De regierol van raads- en statenleden wordt daardoor ondermijnd en bovendien worden deze vertegenwoordigers vaak pas achteraf over besluiten geïnformeerd. Ook kunnen zij moeilijker vooraf opdrachten

meegeven en als er iets mis gaat binnen de samenwerking mogen de gemeenten of de provincie de rekening betalen. En tenslotte is het lastig om iemand ter verantwoording te roepen.

Dit is een zeer ongezonde situatie. D66 vindt dat gemeenschappelijk regelingen voorkomen moeten worden. Als er echt geen andere oplossing is dan een samenwerkingsverband ziet D66 dat als een tijdelijke maatregel en dient dit verband jaarlijks aan een democratietoets te worden onderworpen.

6.4. Geen geborgde zetels meer in het Wetterskip

In de huidige Waterschapswet wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten bestuurders: direct door de burger gekozen ingezetenen en ‘belanghebbenden’. Deze tweede categorie, de geborgde zetels, worden aangewezen. In Fryslân zijn deze zetels al tot een minimum beperkt omdat ze ondemocratisch zijn. D66 pleit er voor deze geborgde zetels af te schaffen.

6.5. Het Wetterskip en de provincie worden één

Het Wetterskip in haar huidige vorm is een orgaan dat door haar verregaande specialisme moeilijk democratisch te controleren is. Daarnaast is het Wetterskip door haar eigenheid een zeer duur orgaan, men vergoedt een eigen bestuur en heeft eigen personele en facilitaire kosten. D66 wil het Wetterskip daarom op laten gaan in de provinciale organisatie.

6.6. Beperkte rol voor de Commissaris van de Koning (CdK)

De Commissaris van de Koning wordt niet democratisch gekozen. Toch heeft de Commissaris de doorslaggevende stem als de stemming in het college staakt. Daarnaast is het in Fryslân gebruikelijk dat de CdK enkele beleidsvelden onder zijn hoede heeft en hierbij functioneert alsof hij een gedeputeerde is.

D66 pleit landelijk voor een democratisch gekozen Commissaris van de Koning. D66 Fryslân wil daarnaast dat de CdK tot die tijd zijn stemrecht in het college opgeeft en niet langer verantwoordelijkheid neemt voor een beleidsveld. De commissaris houdt zich alleen bezig met zijn wettelijke taken en het voorzitterschap van Gedeputeerde- en Provinciale Staten.

6.7. Een streep door achterkamertjespolitiek.

D66 wil dat de fracties die het college gaan vormen alleen op hoofdpunten en op hete hangijzers een akkoord sluiten en het verdere collegeakkoord laten invullen door hun gedeputeerden. Daarmee ontstaat er ruimte voor maatwerk en is er meer gelegenheid om gedurende de gehele collegeperiode politiek te bedrijven. Bovendien komt het dualisme beter tot zijn recht en wordt achterkamertjespolitiek bestreden.

6.8. Inspraak voor inwoners vooraf i.p.v. achteraf.

Inspraak op het beleid van de provincie bestaat in Fryslân nog te vaak uit inspraak achteraf. Bewoners krijgen de plannen van de provincie voorgelegd en mogen daar dan iets van vinden. D66 vindt dat bewoners veel eerder in het proces inspraak en invloed zouden moeten hebben. Dat betekent dat de provincie al veel eerder in het proces met haar voornemens naar haar inwoners gaat en hen hun mening gaat vragen. Deze input kan vervolgens door de provincie verwerkt worden in haar planvorming en teruggekoppeld worden aan de insprekers.

Als de plannen afgerond zijn is er de mogelijkheid voor burgers om een burgerinitiatief in te dienen of om een raadgevend referendum aan te vragen.

6.9. Toegankelijke en open data

Hoeveel geld komt binnen bij de provincie? Waar wordt het aan uitgegeven? En met welke moties stemt het statenlid waar ik op heb gestemd eigenlijk in? Deze informatie hoort voor iedereen gemakkelijk toegankelijk te zijn. De gegevens zijn meestal wel beschikbaar, maar moeilijk te vinden en bijna nooit in onderlinge samenhang. D66 wil de transparantie van de provincie vergroten door beleidsgegevens zo veel mogelijk beschikbaar te maken als 'open data': gratis, digitale data, die voor iedereen makkelijk toegankelijk is. En zonder auteursrecht, zodat iedereen het kan gebruiken.

7. Cultuur, Taal en Onderwijs

De aanwezigheid van een levendig kunst en cultuuraanbod in onze provincie heeft direct invloed op het vestigingsklimaat en de toeristische sector. D66 wil daarom het kunst en cultuuraanbod in onze provincie flink verstevigen. Daarnaast wil D66 meertaligheid stimuleren, laaggeletterdheid aanpakken en cultuureducatie in het onderwijs behouden.

Met D66 kiest u voor:

7.1. Laaggeletterdheid aanpakken.

7.2. Het stimuleren van meertaligheid.

7.3. Permanente economische en culturele effecten van Culturele Hoofdstad 2018.

7.4. Cultuureducatie in het onderwijs.

7.5. Restauratie en herbestemming van ons erfgoed.

7.6. Digitaal toegankelijke bibliotheken.

7.1. Laaggeletterdheid aanpakken.

D66 is geschrokken van het percentage laaggeletterden en analfabeten in Fryslân. Dit gaat namelijk om ruim 92.000 mensen tussen 16 en 65 jaar. Niet alleen schamen mensen zich voor hun laaggeletterdheid, het plaatst hen sociaal, economisch en medisch op een enorme achterstand. De maatregelen die het Rijk neemt werken onvoldoende. Het is zelfs zo dat het percentage laaggeletterden al jaren stijgt! Tegelijkertijd hebben gemeenten in veel gevallen niet genoeg mankracht of expertise om goede regelingen te treffen. D66 wil daarom laaggeletterdheid op provinciaal niveau aanpakken. Niet in de laatste plaats omdat laaggeletterdheid directe invloed heeft op onze regionale economie. Wat D66 betreft gaat de provincie laaggeletterdheid:

- a. Op de kaart zetten.
- b. Samen met gemeenten en andere relevante instanties een plan ontwerpen om laaggeletterdheid provinciebreed aan te pakken.
- c. Geld vrij maken of hiervoor lobbyen bij andere overheden zodat dit probleem de aandacht en de middelen krijgt die het verdient.

7.2. Het stimuleren van meertaligheid.

D66 wil meertaligheid (Nederlands, Fries en Engels) in het onderwijs verder stimuleren en breed beschikbaar maken, zodat het voor elk kind een optie is om van dit type onderwijs gebruik te maken. Er is de afgelopen jaren met veel enthousiasme gewerkt aan projecten op het gebied van Friese taal maar het ontbreekt nog vaak aan effectiviteit en controle. In 2016 worden de resultaten van een nieuw taal-sociologisch onderzoek bekend.

D66 wil dat de provincie aan de hand van dit onderzoek een lange termijn visie voor het Fries gaat formuleren. Hierbij wil D66 ook inventariseren wat de Friezen zelf willen als het gaat om de toekomst van het Fries. De resultaten hiervan worden betrokken in het plan.

7.3. Permanente economische en culturele effecten van Culturele Hoofdstad 2018.

In 2018 is Leeuwarden de Culturele Hoofdstad van Europa. Deze gebeurtenis brengt grote aantallen extra bezoekers naar Fryslân en biedt geweldige kansen om Fryslân als toegankelijke,

gastvrije en unieke provincie te profileren. D66 wil CH18 aangrijpen om blijvende economische effecten te realiseren en het culturele klimaat permanent te verstevigen. Dit door een fonds in het leven te roepen voor innovatieve en/of duurzame projecten op het gebied van kunst en cultuur.

7.4. Cultuureducatie in het onderwijs.

D66 vindt cultuureducatie van essentieel belang voor de ontwikkeling van kinderen. Niet alleen worden hierdoor creatieve, communicatieve en sociale vaardigheden gestimuleerd maar ook het leervermogen van kinderen wordt bevorderd. De provincie heeft de afgelopen jaren bijgedragen aan programma 'Cultuureducatie met kwaliteit'. Dit programma loopt echter in 2016 af. D66 wil dat deze regeling voor cultuureducatie een stevig vervolg krijgt. D66 is er daarom voorstander van dat de provincie, samen met partijen in het veld, de voorwaarden gaat inventariseren die noodzakelijk zijn om cultuureducatie in het basis- en ook in het voortgezet onderwijs een blijvende impuls te geven.

7.5. Restauratie en herbestemming van ons erfgoed

Naast het gegeven dat ons erfgoed een belangrijk deel is van onze regionale geschiedenis uitmaakt, vervult het ook een educatieve rol. Het rijk stelt echter veel minder geld ter beschikking voor erfgoed. D66 wil monumenten die kenmerkend zijn voor een regio of die, een verhaal vertellen over de regio, blijvend onderhouden. Het niet-kenmerkende erfgoed willen we een andere bestemming geven zodat deze gebouwen een functie krijgen op de markt, bijvoorbeeld door appartementen te bouwen in leegstaande kerken. Zo kunnen kenmerkende gebouwen behouden blijven zonder dat dit veel geld kost. Met het uitgespaarde geld kan de provincie de andere monumenten, die niet herbestemd of uitgebaat kunnen worden, voor langere tijd onderhouden.

7.6. Digitaal toegankelijke bibliotheken.

In veel van onze dorpen verdwijnt de bibliotheek. Dit terwijl voor veel mensen de openbare bibliotheek dé toegang tot kennis en cultuur is. De provincie heeft de wettelijke taak bibliotheken als bron van kennis en cultuur voor iedereen bereikbaar te houden.

D66 wil dat de provincie projecten financiert die de service en (digitale) toegankelijkheid van bibliotheken verbeteren.

8. Financiën

D66 wil een provinciaal bestuur dat zuinig en effectief met haar financiën omgaat. Door zich te beperken tot haar kerntaken is er minder geld nodig en hoeft de provincie minder uit te geven. Wat de provincie niet uitgeeft hoeft ze ook niet bij haar bewoners te halen, daarom kunnen de opcenten wat D66 betreft omlaag.

Met D66 kiest u voor:

- 8.1. Focus op kerntaken.
- 8.2. Duurzame besteding NUON reserve.
- 8.3. Een sluitende begroting.
- 8.4. Een verlaging van de opcenten.
- 8.5. Minder ambtenaren en een compacte organisatie.

8.1. Focus op kerntaken

De hoge NUON reserve heeft de afgelopen jaren de financiële positie van de provincie bepaald. De provincie heeft veel beleid kunnen ontwikkelen dat niet tot haar taken behoort. Fryslân heeft daarmee op grote voet geleefd. Nu het overgrote deel van deze buffer is besteed kan de provincie zich de komende jaren veel minder veroorloven.

D66 vindt het belangrijk dat Fryslân focust op haar zeven kerntaken:

- Duurzame ruimtelijke ontwikkeling, waaronder waterbeheer
- Milieu, energie en klimaat
- Vitaal platteland
- Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
- Regionale economie
- Culturele infrastructuur en monumentenzorg
- Kwaliteit van het openbaar bestuur

Daarbij laat D66 wel ruimte voor de provincie om te investeren in voorzieningen met een groot maatschappelijk en boven gemeentelijk belang. Dit kunnen dan ook sociaal, culturele en sportieve voorzieningen zijn, die wellicht niet direct tot de kerntaken behoren van de provincie. Maar die een belangrijke rol vervullen voor héél Fryslân en daarbij op veel draagvlak kunnen rekenen onder de Friese bevolking.

8.2. Duurzame besteding NUON reserve

Van de NUON-reserve van 1,2 miljard is nog 152 miljoen over. Dit geld is vrij te besteden door het nieuwe college. Daarnaast heeft de provincie, door grote infrastructurele projecten in een keer af te betalen, structurele financiële ruimte gecreëerd.

D66 wil dat het restant van de NUON-gelden alleen wordt geïnvesteerd in projecten die duurzaam zijn, zowel in ecologisch en financieel opzicht, als in effectiviteit. Dat betekent o.a. projecten die in hoge mate revolverend zijn. (investeringen dus waarvan de opbrengsten terugvloeien naar de provincie)

8.3. Een sluitende begroting

D66 staat voor een sluitende begroting: niet meer uitgeven dan er binnenkomt, en niet interen op de algemene reserves. Dreigt er toch een tekort te ontstaan, dan zou de provincie wat ons betreft eerst naar haar eigen organisatie en bedrijfsvoering moeten kijken. Daarna naar de taken die niet tot het takenpakket van de provincie behoren en daarna pas naar de kerntaken. Overschotten gaan wat ons betreft naar de algemene reserve.

8.4. Een verlaging van de opcenten

D66 wil een verlaging van de provinciale opcenten. Door te bezuinigen op taken die niet tot het takenpakket van de provincie behoren, heeft de provincie in de toekomst minder geld nodig. D66 wil dat dit geld terug vloeit naar de burger. Met name in dunbevolkte gebieden met beperkt openbaar vervoer is een auto een belangrijke levensbehoefte. De fysieke afstand naar werk, onderwijs en zorg is vaak groter dan bijvoorbeeld in de Randstad. Door het verlagen van de opcenten houden gezinnen in Fryslân meer over en versterkt dat de koopkracht en daarmee onze Friese economie.

8.5. Minder ambtenaren en een compacte organisatie

Door zich te beperken tot haar kerntaken en de overdracht van de jeugdzorg naar de gemeenten kan het provinciaal bestuur in de toekomst toe met minder ambtenaren. Door de vergrijzing kan dit zonder gedwongen ontslagen. D66 wil dat het college de komende 4 jaar werkt aan een plan op het gebied van personeelsmanagement dat er voor zorgt dat de kennis niet tegelijk met de gepensioneerde ambtenaren verdwijnt en er voldoende plek is voor “trainees” en “young professionals”. D66 streeft naar een flexibele kennisorganisatie zodat externe inhuur tot een minimum beperkt kan worden.